

**MUHAMMAD YUSUF SHE'RIYATIDA METAFORANING
QO'LLANISHI**

Gulshanoy Abdulboriyeva

Namangan davlat universiteti

filologiya fakulteti 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Muhammad Yusuf ijodining lingvopoetik tahlili batafsil ko'rib chiqilgan. Shoir she'rlarida ishlatilgan metaforalar tahlili orqali ularning mavzu ko'lami va ifoda uslublari ochib berilgan. Maqolada metaforalarning adabiy va estetik ahamiyati, shuningdek, ularning she'riyatdagi o'ziga xosligi va obrazlilik darajasi yoritilgan. Muhammad Yusufning til boyligi va poetik mahorati, uning asarlarida inson ruhiyatini chuqur anglash va ta'sirchan ifoda topish usullari tahlil qilingan. Shu bilan birga, maqola shoirdagi ma'naviy va falsafiy g'oyalar metaforalarda qanday aks etishini ham ta'kidlaydi.

Аннотация: В этой статье подробно рассматривается лингвопоэтический анализ творчества Мухаммеда Юсуфа. Посредством анализа метафор, используемых в стихах поэта, раскрывается их предметный масштаб и способы выражения. В статье освещается литературно-эстетическое значение метафор, а также их своеобразие и уровень образности в поэзии. Языковое богатство и поэтическое мастерство Мухаммеда Юсуфа, его произведения анализируют способы глубокого понимания человеческой психики и обретения выразительного выражения. Однако в статье также подчеркивается, как духовные и философские идеи поэта отражаются в метафорах.

Abstract: This article examines in detail the linguistic and poetic analysis of the work of Muhammad Yusuf. Through the analysis of metaphors used in the poet's poems, their subject scale and ways of expression are revealed. The article highlights

the literary and aesthetic significance of metaphors, as well as their originality and level of imagery in poetry. The linguistic richness and poetic skill of Muhammad Yusuf, his works analyze ways to deeply understand the human psyche and gain expressive expression. However, the article also highlights how the poet's spiritual and philosophical ideas are reflected in metaphors.

Kalit soʻzlar: *lingvopoetik tahlil, koʻchim, metafora, oʻxshatish, oʻxshashlik, uslub.*

Ключевые слова: лингвопоэтический анализ, троп, метафора, сравнение, сходство, стиль.

Keywords: linguopoetic analysis, trope, metaphor, simile, similarity, style.

Tilimiz oʻzining yoqimlilik, shiraliligi, estetik taʼsir doirasi, betakror maʼno jilosi, koʻchma maʼnodagi nozik qochirimlari bilan qimmatlidir.

Ana shunday goʻzal ifoda vositalaridan biri metaforalardir.

“Metafora” (yunoncha *metaphora*- koʻchirish) – maʼno koʻchishining keng tarqalgan turlaridan biri, narsa-hodisalar orasidagi oʻxshashlikka asoslanuvchi koʻchim turidir¹.

Metafora nutqqa obrazlilik, ekpressiv boʻyoq beradi, tilning estetik funksiyasini kengaytiradi. Xususan, Arastu oʻzining “Ritorika” asarida quyidagi fikrni ifodalaydi: “Metafora yuksak darajada aniqlik, yoqimlilik, oxorlilik jozibasiga ega, undan oʻrinli foydalanish nuqtini bezaydi”²

Muhammad Yusuf sheʼriyati – sodda, nafis va xalqchil metaforik birliklarga boyligi bilan qimmatlidir:

Kuzgi paykal – jazirama saraton.

Va yelkaga botgan ming igna – oftob.

¹ Quronov D. Adabiyotshunoslik lugʻati. – Toshkent; 2010-yil.

² OʻZME.Birinchi jild. – Toshkent. – 2000 yil

*Do 'lda qolgan ko 'chatiga achinib,
Ho 'ngir- ho 'ngir yig 'lay olgan azamat,
Brigadirlar ismi inqilob.*

Parchada jazirama saraton paytida, quyosh tig'ida mehnat qilayotgan inson holati shoirning nozik taxayyuli orqali obrazli manzara hosil qilgan. Bu o'rinda quyosh nurlari go'yo ignalar kabi tasvirlanib, nurlarning insonga ta'siri esa o'xshatish asosini tashkil qilmoqda. Ko'rinadiki, shoir metaforalari murakkab manzarani oddiy, yusufona uslubda tasvirlay olishi bilan ahamiyatlidir.

Shuningdek, shoir she'riyatida yurak, qalb, ko'ngil tushunchalari yetakchi mavzulardan biri bo'lib, o'ziga xos ifodaviylik kasb etadi:

*Bir kuni bexosdan uyg 'onib ketsam,
Yig 'lab o 'tiribdi yuragim yum-yum.*

(“Yurak”)

Yuqoridagi misralarda “yig'lamoq” holat fe'lining yurakka nisbatan qo'llanishi metaforaga asos bo'lishi bilan birga badiiy tasvirning bo'yoqdorligini, poetikligini yanada oshirgan. Shuningdek, shoir “yum-yum” holatga taqlidni bildiruvchi takroriy so'zdan -foydalanish orqali tilimizning emotsional-ekspressiv ta'sir kuchini yaqqol yuzaga chiqargan.

Keyingi misralarda esa shoirning oddiy so'zlar orqali insonning murakkab va tushunarsiz tuyg'ularini naqadar nafislik bilan tasvirlay bilish qobiliyati yaqqol seziladi. Albatta, metafora bu o'rinda ham metafora yetakchi ifoda vositasidir:

*Bog 'lardagi gul, yaproq
Endi menga do 'st, o 'rtoq
Gulxan bo 'lib charsillab*

Bag'ri dilim yonar, voh.

(“Qo‘shiq”)

Mazkur parchada gulxanning yonishi va dilning “yonishi” o‘rtasidagi nisbiy o‘xshashlik metaforaga asos bo‘lgan bo‘lsa, “charsillab” taqlid asosli yasama fe‘l ma‘noni noziklashtirishga xizmat qilgan.

Yoki:

Osmon olis, osmon jim

Osmon quloq soladi.

Yuragimni sog‘inchim

G‘ijjak qilib chaladi.

(“Yor-yor”)

Bu namunada esa shoir “osmon”, “yurak”, “sog‘inch” leksemalarini jonlantirish bilan metafora hosil qiladi: sog‘inch yurakni shu darajada azoblamoqdaki, hatto uni g‘ijjak qilib chalmoqda, osmon esa undan chiqayotgan nolali, mahzun tovushlarni olislardan jimgina kuzatmoqda.

Shoir ijodini, albatta, tabiat tasvirisiz tasavvur etish qiyin:

Bahorda ko‘p og‘ir,

Qiqirlab tursa,

Tizzangga suyaklib lolaqizg‘aldoq.

Yalang‘och novdalar pichirlab tursa,

Kuzda, sukunatga cho‘kkanda chorbog‘.

(“Bahorda ko‘p og‘ir”)

Ushbu miralardagi *ikki fasl*: zumrad bahor va oltin kuz tabiati tasvirlanib, shoirning teran nigohliligi, ziyrak kuzatishlari mahsulini ko'rsatadi. Tabiatning bahoriy ko'rinishi tizzaga "*suykalib*", "*qiqirlab*" turgan lolaqizg'aldoq orqali ifodalangan bo'lsa, kuzda barglari to'kilgan daraxt shohlarining shamolda tebranib turishi "*pichirlab turmoq*" ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmasi orqali sodda va nafis tasvirlangan.

Yoki:

Sarin sabo qo'shiqlar aytar,

Maysaga yonboshlab tinglar shudringlar

Oq shiypon ortidan mo'ralar oftob

Hey, qizlar, turinglar.

(“Istak”)

Yuqoridagi to'rtlikning barcha misralarida ma'no ko'chishi mavjud. Sabo – tongda esadigan mayin shamolni go'yo "*qo'shiq aytayotganday*", shudringlar bu qo'shiqni "*maysaga yonboshlab tinglayotganday*", oftobning esa shiypon ortidan "*mo'ralar*" chiqib kelayotganini obrazli tasvirlash orqali ijodkor tong portretini yaratadi.

Dala yo'lida qurib qolgan yalpizning zori.

Shotutlarning suvga tushgan ko'zyoshlaridek.

(“Vatan”)

Ushbu namunada esa shotut leksemasining „qizillik” semasini ko'zyoshlarga ko'chirish orqali metafora hosil qilingan. Demak, dala yo'lida qurib qolgan yalpiz qizil, ya'ni qonli yoshlar to'kmoqda.

Bundan tashqari, shoir ijodida metaforik epitetning go'zal namunalarini ham uchratish mumkin:

a) *Bobomning yuzlari oqargan qorday*

Oh oltin bobom-a, voh tilla bobom

(“Tushimga kiradi Qodiriy bobom”)

Men esa yashadim olisda bebosh,

Tilla sirg‘alarning jarangi aro.

O‘sdi, o‘saverdi yurak – xarsangtosh,

Bolangga o‘xshamay turibman qara.

(“Ko‘ngil shodligiga yo‘qdir nihoya”)

Dastlabki namunada oltin, tilla kabi ot turkumidagi so‘zlar gap tarkibida aniqlovchi vazifasida qo‘llanib, shaxs oti (bobo)ni sifatlamoqda. Ma‘lumki, oltin (tilla) – yuqori qiymatga ega bo‘lgan, tabiatda erkin holda uchraydigan modda. Insonga nisbatan qo‘llanganda esa qadri baland, kam topiladigan, aziz va mo‘tabar kabi ma‘nolarni anglash mumkin.

Keyingi misolda esa metaforik epitetni ajratilgan bo‘lak sifatida ko‘rsatish shoir anglatmoqchi bo‘lgan mazmunni yanada oydinlashtiradi. Narsaga nisbatan qo‘llanadigan xarsangtosh so‘zi mavhum otga qo‘shilib, shoir nuqtning estetik ta‘sirini kuchaytirgan. Yuqoridagi tahlil va natijalardan anglashiladiki, Muhammad Yusuf she‘riyatida metafora shunchaki poetik bo‘yoq emas, balki shoir taxayyulining naqadar teranligi, so‘z tanlash mahoratining nafisligini ko‘rsatuvchi omildir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Quronov D. Adabiyotshunoslik lug‘ati. – Toshken – 2010-yil.
2. O‘ZME. Birinchi jild. – Toshkent – 2000-yil.
3. Uluqov N., Solixo‘jayeva H. Habib Sa‘dulla she‘riyati lingvopoetikasi. Namangan – 2017.

4. Abduolimova M., Isaqova O. Metaforaning tilshunoslikdagi o‘ziga xos ahamiyati va uning turlari. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social science, 4(01), 689-693.
5. Mirzayeva D., Xojiyeva S. Metaforaning mohiyati va turlari. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social science, 3(4/2), 436-441.
6. Muhammad Yusuf she’riy to‘plamlari.